

Sir Isaac Newton'un Hareket Kanunu ve Oblomovluğun Hareketsiz(lik) Direnci Üzerine

Dr. Timuçin Buğra EDMAN*

Araştırma makalesi

Geliş Tarihi / Received: Temmuz / July 2019

Kabul Tarihi / Accepted: Ağustos / August 2019

(Bu makale, itenticate yazılımınca taranmıştır.)

Öz: İnsan doğası gereği yalnız yaşayamayan bir varlıktır. Aynı zamanda sosyal bir varlık olan insanın yaşamına devam edebilmek için hem başkalarına ihtiyacı vardır hem de hayatla mücadele etmek zorundadır. Ancak Oblomov için tek mücadele hareketsiz kalabilmek içindir. Hazzı ve her şeyi ertelemeye ve ertelediği şeyleri aslında sonsuza kadar yapmamaya dirayetlidir. Ancak ne olursa olsun dürtülerinin hâlâ birtakım canlandırmalara sebep olabileceği bu miskin karakter bir şekilde hareketlenmiş, ama yine başladığı yere geri dönmekten kendini alıkoymamıştır. Çünkü Oblomov, Oblomovluk felsefesinin esiri ve eseridir. İşte bu hareketsizliğin temelinde yatan felsefeden yola çıkarak bu çalışma, *Oblomov*'un Sir Isaac Newton'un hareket kanunu ışığında bir analiz gerçekleştirmek amacını taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Oblomovluk, Gonçarov, Atalet, Newton*

On Sir Isaac Newton's Law of Inertia and Oblomovshina's Resistance of Restless(ness)

Abstract: By nature, human being(s) cannot live alone. At the same time, being a social entity, humans need other people as well as struggling against the world. However, the only challenge for Oblomov is to stay stable. He delays pleasure and everything, and he has the tenacity to not to do the things that he postpones, infinitely. However, no matter what happens, this lazy character whose impulse is still capable of some reification somehow starts

* Düzce Üniversitesi Öğr. Üyesi, timucinbugraedman@duzce.edu.tr Düzce / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-5103-4791

to animate but could not prevent himself from coming back to the place where he started. Based on the philosophy underlying this inactivity, this study aims to carry out an analysis of *Oblomov* in the light of Sir Isaac Newton's law of motion.

Keywords: *Oblomovshina, Goncharov, Inertia, Newton*

Giriş

“Düzgün bir hareket halinde olan her nesne, üzerinde bir dış kuvvet etki etmediği sürece bu hareket halinde kalacaktır.” Sir Isaac Newton

Ivan Gonçarov'un *Oblomov* adlı romanı kendi felsefesini oluşturan nadir romanlardan bir tanesidir. Oblomovluk felsefesinin çıkışını oluşturan bu roman 19.yy. Rus Edebiyatının mihenk taşlarından bir tanesidir. Bu romanı Gonçarov'un muhasırlarından ayıran romanın dili akıcılığı ve sürükleyiciliğinin yanında belirtildiği üzere 19. yy. romanı olmasına rağmen adeta 21. yy. insanını ve tembelliğini tasvir ediyor olmasıdır. Elbette burada Gonçarov 21. yy. insanını önceden ima etme yoluna gitmemiştir. Ancak temel yapı taşı insan olduğu müddetçe hangi tarihte yazılmış olursa olsun, tıpkı William Shakespeare, Fyodor Mihayloviç Dostoyevski, Victor Hugo ve daha birçok dünya edebiyatı yazarlarının eserleri dün olduğu kadar bugün de geçerlidir. Gonçarov bu eserinde ayrıca “yerleşik ve köklü olarak bilinen düzen ve sabitlik için acil ihtiyaç hâli” (Ehre, 2016: 76) olarak bilinen kendi psikolojisini de yansıtmıştır. Bu çalışmanın temel amacı ise bir yandan Oblomovluk felsefesini romanın içerisinde yakalamak ve bu felsefenin Sir Isaac Newton'un atalet kanuna göre analizini yapabilmektir.

1. Oblomovluk: Hareket Etmek ya da En İyisi Etmemek

İlya İliç Oblomov, Oblomovka çiftliğinin en küçük bireyi olarak kendi çoraplarını bile uşaklarının giydirip çıkarttığı bir yaşamla hayatının ilk dönemini geçirmiştir. Romanın merkezinde yer alan Oblomov'un rüyası, aslında Oblomov'un yetişkin bir bireyken bile çocukluğundaki durağanlığa geri

dönüşü arzulasını yansıtan bir noktadır. Hayatının bu ilk döneminden itibaren tembelleğe alışan Oblomov, tıpkı sabit kalıp çevresinde tüm evrenin değiştiği kabuğuna saklanmış bir kaplumbağa gibidir. Bu tembellik Oblomov'un seçim, görev ve sorumluluğa karşı bir savunma mekanizmasıdır; ama aynı zamanda bu tembellik acı dolu uçsuz bucaksız yeni bir yaşamın başlangıcıdır. Bu başlangıç Oblomov'un hayatının her döneminde karşılaştığı sorunlara karşı mümkünse sıfır hareketlilik, hiç olmadı en az hareketle çözüm bulması için yaratıcılığının gelişmesini sağlamıştır (Mazin, 2007). Oblomov tembelliğinin neticesinde her şeyi ötelemeyi adet edinmiş ve bu ötelemelerinin muhakkak bir masalsı yanı Oblomov tarafından gerçekte masalın ve masalla gerçeğin birbirinden ayırt edilemeyecek derecede hayal dünyasında sürüklendiği bir noktayı hayata geçirmiştir. Örneğin kendisinin tembelliğini aratmayacak biçimde fevkalade tembel olan Zahar'ın asla temizlemediği salonun tozu ve ortalığın kiri pası nasıl olsa 'bir gün Oblomov çiftliğine gidip kendi evimi yeni baştan yaptıracağım' düşüncesi ile hep ertelenmiş ve dolayısı ile bir düzen ve intizam hamarat Anisya'nın çabalarına rağmen oturtulamamıştır. Oblomov için tüm gün yatağında yatmak, yattığı yerden sürekli atıştırmak sabahlığını üzerinden çıkartmadan o sabahlıkla tekrar uyuya kalmak sıradan bir davranış biçimi haline gelmiştir. Oblomov'un kendi içerisinde kurduğu dünyası davetsiz gelen misafirlere karşı daima dirençlidir. Zira Oblomov için sakinlik ve dinginlik gün boyu yatmaktan ibaret olup kanepesinde bir sağa bir sola dönerken dış dünyadan gelen birinin Oblomov ile iletişim kurmaya çalışması, systemsizliğin ve tembelliğin tuhaf bir karışımla Oblomov'un tertibi haline geldiği bu yaşam biçiminde kabullenilemez bir durumdur. Oblomov kendisiyle de çatışma halindedir ve çatışmanın sebebi içsel çelişkilerini doğuran cevaplanması zor sorulardır:

Oblomov, kendi potansiyelini gerçekleştirme konusundaki yetersizliğini tam olarak açıklayamıyor. Bir anlamda bütün roman Oblomov'un bu içgörü anından hemen

sonra sorduğu soruyu cevaplaması için iki taraflı bir girişim olarak görülebilir: “Neden böyle?” ve sonra kendi psikolojik komplekslerinin hafifletici ağırlığından kaçmaktadır (Jones & Miller, 2006: 135). Oblomov birçok şeyden rahatsız görünmektedir. Hayat felsefesi olan üşengeçliğinin ve uyuşukluğunun devam etmesi uğruna hesabını hiç yapmadığı parasını bile sokağa atmaya razıdır. Keza sözde Oblomov’u dertlerinden ve işlerinden ve hatta çoğu yükümlülüğünden ‘kurtarmaya’ çabalayan Tarantsev, Oblomov’u defalarca tuzağa düşürüp zor olan durumu daha da içinden çıkılmaz hale getirip Oblomov’un sahip olduğu her şeyi sömürmeye çalışmaktadır. Bu sömürü, alıp da hiç getirmediği Oblomov’un kıyafetlerinden başlayıp çiftliğini ekonomik anlamda talan etmeye kadar uzanacaktır. Esasen oldukça iyi bir eğitim almış olan Oblomov, sırf belge işlerinden nefret ettiği ve yaptığı bir hata yüzünden amiri ile yüzleşmek istemediği için; daha doğrusu emir almayı sevmediği ve insanlarla açık iletişim kurmadığı için yaşadığı sorunu bahane ederek önce izin alıp sonra sağlık sorunlarını müsebbip göstererek bir gecede memuriyet kariyerine noktayı koymuştur. Oblomov’un bu hareketsizliği onu sadece psikolojik olarak değil aynı zamanda fiziksel olarak da olumsuz yönde etkilemiştir. Oblomov’un vücudu aşırı durağanlıktan hantallaşmış, kilolanmış ve sağlığı ileri derecede kötüye gitmiştir. Vücudunun hantallığı öyle bir noktaya ulaşmıştır ki adeta bu uyuşukluk ve eylemsizlik, herhangi bir harekete karşı devasa bir atalet oluşturmuştur. İşte bu da esasen Sir Isaac Newton’un atalet kanununa uygun bir biçimde ilerlemiştir. Başka bir deyişle Oblomov küçüklüğünden alışık olduğu hareketsiz yaşam biçimine dış dünyanın tüm olası müdahalelerine karşı bir mukavemet meydana getirmiştir. Zira Newton atalet kanununu şöyle açıklamaktadır: Hareket sahibi bir nesne meydana getirdiği enerji ile hareket etmeğe meyillidir. Öte yandan hareketsiz olan bir nesne ise hareketsiz kalmaya meyillidir. Duran bir nesne durmaya ve hareket eden bir nesne hareket etmeye

devam eder. Ayrıca “dengelenmemiş bir kuvvet etki etmediği müddetçe, duran bir nesne öyle kalmaya devam eder ve hareket halindeki bir nesne sabit hız ve yönde harekete devam eder” (Gianopoulos, Miller & Barnett, 2007). Dolayısı ile burada Newton’un kanunundan yola çıkarak anlaşılması gereken şey, nesnenin bu eylemsizlik halinin kişisel gelişim terminolojisi açısından bakıldığında hedefe yönelik harekete geçmeme olgusu olduğunu öne sürebiliriz. Tabii burada şu ayrımı iyi yapmak gerekir. Oblomov’un Hedonist bir yaklaşımla dünyaya bakması ya da ona yaşama gücü veren şeyin hayalleri olduğu ve bu yüzden yaşamaya devam edebilmek için hayallerini gerçekleştirmediğini düşünmemeliyiz. Çünkü Oblomov hayatını tamamen meskenet felsefesi üzerine oturtmuştur. Belki Oblomov’un bu davranış biçimi Epikürcülük açısından sükûnet içerisinde en üst keyfi yaşayabilmek adına tüm rahatsızlık verici engelleri görmezden gelme olarak da algılanabilir. Ancak en nihayetinde Oblomov’un davranış biçimi Epikürcülük açısından ele alınsaydı Oblomovluk felsefesi diye bir şey de ortaya atılmamış olmalıydı. Dolayısı ile Gonçarov’un bu romanı aynı zamanda yeni bir felsefenin başlangıcını oluşturmuştur. Oblomov’un belki de harekete geçebilmesinin en tabii olasılığı tembellik ‘vasfının’ üzerine çıkabilecek daha yoğun bir dürtü ya da duygu tarafından yönlendirilmesi olabilirdi. Oblomov’un çocukluk arkadaşı olan ve Tarantjev tarafından hiç sevilmeyen Alman asıllı Ştolts, Oblomov’un temsil ettiği her şeyin tam tersini temsil etmekteydi. Ştolts disiplinli, hareket halinde, sürekli aktif olan ve Oblomov’un aksine hayatta kalabilmesi için parayı bizzat çalışarak kazanan ve kariyerini de hayatının odak noktası haline getiren bir kişiydi. Oblomov ise ailesinden miras kalan çiftlikten her ay gelen parayla hayatta kalmaya çalışıp köylülerin parasını iç ettiğini ve onu soyduklarını bile bile bir türlü planlarını tamamlayıp harekete geçemiyor ve dolayısı ile harekete geçmektense öyle ya da böyle paranın gelmesine razı oluyordu. Diğer yandan Ştolts, Oblomov’un çocukluk

arkadaşı olarak onu çok seviyor ve onu çevresindeki tehlikelere karşı korumaya çalışıyordu. Ayrıca büyük ihtimalle Ştolts, Oblomov'un bu hareketsizliğinin onun sonunu getireceğini de bilmekteydi. Velhasıl kelam Oblomov'un hayatındaki bu değişiklik, onun hiç de beklemediği bir şekilde Ştolts'un yönlendirmesi ile de Olga adlı zarif, kendisi ve sesi güzel olan genç bir hanımın hayatına girmesi ile başlamıştır. Gel zaman git zaman Olgaların evine konuk olarak sürekli gelip giden Oblomov, hayatındaki durağanlığı ve hareketsizliği hiç beklenmedik bir şekilde kırmayı başarmıştır. Bu öylesine büyük bir değişimdir ki önce evini hızla taşımış, yazın da Vıyborg'daki sayfiye bölgesine yerleşmiş ve hayatının tamamını Olga'ya göre yönlendirmeye başlamıştır. Hayatının merkezinde uyusukluk olan ve olası tüm dürtülerini bu tembellikle örten İlya İliç Oblomov bir anda kendi çizmelerini giyip çıkarabilen, yürüyüş yapan, alışverişe çıkan ve kendine bakmaya başlayan bir birey haline dönüşmüştür. Geceleri eve döndüğünde tüm gün boyunca Olga'nın sergilediği tavırları ve sarf ettiği sözleri kendi kafasında adeta ağır çekimde tekrar tekrar oynatarak gözden geçiren Oblomov, tüm bu olayların muhakemesini kendi kendine yapıp hayatının merkezine büyük bir netlikle Olga'yı yerleştirmiştir. Hatta Avrupa'ya gitmeden önce Ştolts'un kendisine 'ya şimdi ya da hiçbir zaman' söylemine karşılık büyük bir kararlılıkla onunla geleceğini belirtmiş, ama hayatının bu yeni eksen kayması nedeni ile bavullarını bile almış olmasına rağmen Olga ile kalmayı tercih etmiştir. Ancak Oblomov Oblomovluğun esiri ve eseridir. Her ne kadar Olga'yı saplantılı bir biçimde sevse de Olga ile olabilmesi için hayatında yapması gereken değişiklikler Oblomov'un gözünü korkutmuştur. Çiftlik evini düzene koyması, evlilik hazırlıklarını yapacak olması, evlilik için gereken masraflar ve Olga'nın sorumluluğunu üzerine alacak olması, Oblomov'u derin bir keder ve düşünce içerisine itmiştir. Zira Olga ile yakaladığı bu mutluluğu devam ettirebilmek için çok daha fazla enerji sarf edecek olması, onu, ürküten bir durum ile karşı

karşıya bırakmıştır. Hatta Oblomov birçok kez Olga'ya onu seven ve Olga'nın ona karşılık verebileceği genç ve yakışıklı bir erkek çıkması halinde seve seve aradan çekileceğini ve Olga'yı o adamın kollarına büyük bir hazla bırakabileceğini belirtmiştir. Elbette tüm bunlar Olga'nın mutluluğu içindir. Fakat Olga tüm bu sözlerin karşısında her zaman kesin bir netlikle Oblomov'u sevdiğini ve hayatında bir başkasını aramadığını belirtmiştir. Buna rağmen Oblomov'un hüsnü kuruntuları onun yakasını bir türlü bırakmamaktaydı:

Herkesin kendisine nasıl dikkatle bakacağı gözünün önüne geldi. Kapıcı onu nazik bir şekilde karşılayacaktı. Ne zaman istese Semyon hemen atılıp bir bardak su getirecekti. Katya ve dadı dostça gülümseyerek onu ağırlayacaklardı. 'Nişanlısı, nişanlısı!' diye yazacaktı yüzlerinde. Oysa Oblomov daha halasının rızasını bile almamıştı. Tek kuruşu yoktu. Ne zaman olacağını ya da çiftlikten gelecek bu yılki gelirin ne kadar olacağını bilmiyordu. Ev falan da yoktu. Ne nişanlısı! Çiftlikten haber gelene kadar Olga'yı sadece pazarları başkalarının yanında görmeğe karar verdi. Ertesi gün Olgalara gitmeyi düşünmedi bile. Ne tıraş oldu ne de giyindi. Geçen hafta İninskilerden (Olga'nın ailesi) getirdiği bir Fransız gazetesinin sayfalarını tembel tembel çevirip durdu (Gonçarov & Demirci, 2017: 384-385).

Oblomov'un haklı olduğu noktalardan bir tanesi gerçekten de etraftaki insanların Olga ve kendisi hakkında çeşitli dedikodular yapmaya başladıklarıydı. Bu dedikodular zamanla Oblomov'un kendi kafasında çok daha fazla kurgular kurmasına, ama diğer yandan da kendisini yavaş yavaş Olga'dan uzaklaştırmaya başlamasına sebep olmuştu. Dolayısı ile bir açıdan gizli gizli bu durumdan memnuniyet duymaktaydı. Fakat bu durum Olga'nın ona karşı olan hislerini sorgulamasına sebep olmaktaydı. Oblomov ise bunu kabul etmemekle birlikte, Olga ile olan ilişkisini de ve olası evliliği de aslında ertelemenin yollarını aramaktaydı ve bunu ilişkiden korktuğu için değil, Olga hakkında kötü söz işitilmemesi adına yaptığını söylemekteydi:

“Aşkımдан kuşku mu duyuyorsun?” diye başladı heyecanla. “Senin için değil de kendim için korktuğumdan mı ertelediğimi sanıyorsun? Seni korumaya çalışıyorum. Sana hiçbir dedikodu değmesin diye bir anne gibi gözetmeğe çalışıyorum. Ah Olga! Sana yine söylüyorum; eğer başka bir adamla daha mutlu olacaksan hiç itirazsız bütün haklarını ona bırakırım. Birisinin senin için hayatını adaması gerekirse ben ölmeye hazırım!” diye sözünü bitirdi Oblomov gözünde yaşlarla.

“Buna gerek yok. Kimse senden bunu istemiyor! Senin hayatını ne yapayım? Sen gerekeni yap yeter. Gerekli olan şeylerden kaçmak için hiç gereksiz yere hayatlarını adamayı istemek, dürüst olmayan insanların eski bir numarasıdır. Sen kurnazlık yapmak isteyecek biri değilsin bunu biliyorum ama...” (403).

Bir yanda bunlar yaşanırken öte yanda Bay Tarantiev ile birlikte Oblomov'u soyup soğana çevirmek için Ivan Matveiç ile bir olup Matveiç'in dul kardeşi Agafya Matveyevna'nın evinde Oblomov'a bir oda kiralanmıştı. Onlar bir yandan Oblomov'un çiftlik işlerini halletmesi için Oblomov'un elinden aldıkları imzalı bir vekâletname ile çiftliğin yönetimini gizliden gizliye ele geçirmiş ve hiçbir şeyden haberi olmayan Oblomov içten içe dul Bayan Matveyevna'nın hünerlerinin büyüüne kapılmıştı. Oblomov hareketsizliğini harekete çeviren Olga'nın aşkının tilsiminden yavaş yavaş kurtulurken, Matveyevna'nın Oblomov'un çoraplarını tamir etmekten, onun sevdiği yemekleri pişirmek için can atması ve kahvesini her daim vaktinde getirip bir ev işinden öbürüne koşturması, Oblomov'un başını döndürmüştü. Çünkü Oblomov bu sayede hiçbir şey yapmak zorunda kalmıyordu. Matveyevna'yı iş yaparken gizliden gizliye delip geçen bakışlarla süzen Oblomov, bu dul kadının hem ne kadar hamarat olduğunu hem de iki çocuğu Maşa ve Vanya'ya rağmen nasıl dipdiri bir vücudu olduğunu düşünmekteydi. Tüm evi hizmetçi ve uşaklara rağmen tek başına çekip çevirmesi ve durup dinlenmeksizin

Oblomov'u tatmin etmek için çabalaması, Oblomov'un hareketsiz bir yaşama geri dönmesi için ona yeni bir fırsat sunmuştu. Böylelikle Oblomov, Olga'ya kısa zamanda çiftliğe gidip oranın yönetimini ele alacağına dair verdiği sözünden vazgeçebilecekti. Bir bakıma koşuşturmaktansa, Bayan Matveyevna'nın pişirdiği birinci sınıf dana etini yiyip yatmak Oblomov için daha çekici olmuştu. Ve kaçınılmaz son gelip Oblomov'un karşısına çıkacaktı:

"Benden nefret etmiyorsun değil mi?" diye sordu Oblomov.

"Neden?" dedi Olga zayıf bir sesle.

"Sana yaptıklarım için."

"Ne yaptın ki?"

"Seni sevdim. Bu onur kırıcı bir şey."

Olga merhametle gülmüsedü...

"Dayanamıyorum. Bacaklarım titiyor. Benim yaptıklarım ile taş bile yaşamaya başladılar" diye devam etti [Olga] bitkin bir sesle. "Artık hiçbir şey yapmayacağım. Yaz parkına bile. Hiçbir yararı yok. Senin ölüden farkın yok! Değil mi Uya?" dedi ve kısa bir aradan sonra ekledi, "eğer gurur ve kapris yüzünden senden ayrılırsam, beni ayıplamazsın değil mi?"

...Oblomov tavana bakıyor, kıpırdamak, kaçmak istiyordu, ama bacakları onu dinlemiyordu. Bir şeyler söylemek istedi, ama ağzı kurumuştü, dili hareket etmiyor, sesi çıkmıyordu. Elini uzattı. "Öyleyse..." diye başladı zayıf bir sesle, ama birden sustu, cümlesini gözleri ile tamamladı... "Elveda!" (423-425).

Oblomov için Olga'yla biten ilişkisi hareketsizliğine geri dönme fırsatı olmuştur. Potansiyelinin farkına varsa da bu potansiyeli kullanmak için gerekli olan hızın devamını getirememiş, günün sonunda Oblomov en iyi bildiği şeyi yapmaya karar vermiştir: Hiçbir şey. Bu sayede Ştolts'un öngördüğü gibi uzun süreçte felç olması, Ştolts'un Olga ile evlenmesi ve Oblomov'un, hazır çocuklu ev kadını mantığıyla baktığı Bayan Matveyevna ile evlenip çiftliğinin kontrolünü de

Ştolts'un idaresine bırakması, tam da Oblomovluk felsefesine uygun olmuştur.

Sonuç

Oblomov tıpkı Newton'un öngördüğü gibi hareketsiz kalmayı tercih etmiştir. Bir şeyleri değiştirmek yerine değiştirmemek, rüyasında gördüğü çocukluğunun miskinliğine geri dönmek ve o miskinlikte ölmek, Oblomov'un tercihi olmuştur. Aşk bile talepkâr olduğu vakit Oblomov için -ne kadar güçlü hissederse hissetsin- bir yük haline dönüşmüş ve kısa vadede havlu atmasını sağlamıştır. En başta belirtildiği gibi, niyeti bu olmasa da belki, Gonçarov 21. yüzyılın miskinlik ve hareketsizliğe eğilimli insanını bir şekilde Oblomov üzerinden anlamamızı sağlamıştır belki de. Ancak en önemlisi, bir hareket kanununun tam da bir roman için uyarlanmışçasına Oblomov'u formülize etmek istesek ve Oblomovluk açısından ele alsak, herhalde Newton'un hareket kanunundan daha iyi açıklayamazdık.

Kaynaklar

- Ehre, M. (2016). *Oblomov and his creator*. USA: Princeton University Pres.
- Gianopoulos, A., Miller, P., Barnett, C. (2007). *Isaac Newton and the laws of motion*. Mankato, MN: Capstone Press.
- Gonçarov, İ.A. (2017). *Oblomov*,1. baskı, (Çev. S. Demirci). İstanbul: Öteki.
- Jones, M.V., Miller, R.F. (2006). *The Cambridge companion to the classic Russian novel*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mazin, V. (2007). Times of Laziness. Retrieved August 15, 2019, from <http://www.psychomedia.it/jep/number24/mazin.htm>